

Hea õpetaja!

Projekti „Targalt internetis“ raames koostasid Pelgulinna Gümnaasiumi arvutiõpetaja Birgy Lorenz ja projekti „Targalt internetis“ teavitustöö koordinaator Lastekaitse Liidus Kerli Kuusk tunnikava ja sotsiaalvõrgustike privaatsusseadete lehed, mida saate õpilastega oma tunni raames kasutada. Käsitletavad sotsiaalvõrgustikud: Facebook, Twitter, Instagram, Ask.fm, Snapchat, WhatsApp, Tumblr.

Tunni teema: privaatsusseaded sotsiaalvõrgustikes

Aeg: 45-90 minutit

Õpilaste vanus: 6.-9. klass

Teema ülevaade

Sotsiaalvõrgustikud ja osalemine interneti kogukonnas on tänapäeva noortele väga oluline. Tihti mainitakse, et kui sind ei ole x võrgustikus, siis sind ei ole olemas. See tähendab, et inimesel on online profiil, mis väljendab tema interneti Mina.

Suhtlusvõrgustik ei ole ammu enam ainult sõprade võrgustik, see meenutab pigem loetelu kontaktidest, kellega ollakse kuskil trehvanud – kas siis päriselus või internetis. Tihti märgitakse ära ka niisama vahvad inimesed, kellel on midagi maailmale jagada – pilte, linke, mõtteid. Pole midagi halba, kui omatakse internetis loendit huvitavatest inimestest, on see siis võrgustikus, pilditeegis või hoopis fännidena videoteegis. Samas internet ei ole ühesuunaline ehk täpselt samamoodi, kui meie hoiame silma peal teistel, hoiavad teised ka meil. Jällegi algidees, milleks võrgustikud loodi, ei ole midagi halba – saame ju üksteisega paremini tutvavaks ja elame üksteise eludele kaasa. Kuniks keegi näiteks otsustab, et peale kaasaelamise võiks internetist infot endale koju arvutisse laadida ehk teha teie profiilil avaldatust koopiat. Tegemist ei ole ebaseadusliku tegevusega, sest inimene on vastava info ise avaldanud.

Kõik, mis on internetti üles laetud, peaks lugema avalikuks. Oleme oma eelmistes tunnikavades: „privaatsus võrgustikes“, „suhtlemine võrgustikes“, „paroolid“, „varikontod“, „suhtluspoortaalid“, „kuidas toime tulle küberkiusamisega“, „kohtumine võõraga“ (materjalid on leitavad: www.targaltinternetis.ee/õpetajad/tunnikavad) seda teemat käsitlenud. Praeguses tunnikavas arutleme aga selle üle, kuidas filtreerida erinevat avalikku infot erinevatele sihtrühmadele, ning kuidas paremini mõista sellist keerulist asja nagu „funktsionaalstiil“ – maakeeli, iga noor peaks õppima mõistma, et on vahe, kas jagada infot sõpradele, vanematele, õpetajale või tervele maailmale.

2015. aastal on maailmas kõige enam kasutatavad sotsiaalmeedia platvormid (Pwe-Uuringukeskuse andmetel): Facebook, Instagram, Snapchat, Twitter, Google+, Vine ja Thumbler ja Pinterest. Eestis lisandub

veel Ask.fm, WhatsApp. Vahenditeks, millega keskkondadesse ühendutakse on laua või sülearvuti, mängukonsool, nutitelefon, tahvelarvuti. Kuigi ka Eesti uuringute järgi väidavad noored, et nad on internetis pigem turvaliselt, selle põhjenduseks väidetakse, et „ma oskan luua head parooli“ ja „oskan keskkonnas mitte liiga palju postitada“, ei ole see siiki piisav. Eriti, kui samal ajal tuuakse ka näiteid, et ollakse saadud oma sõprusringkonnast ebameeldivaid teateid, saadakse palju sõbrakutseid või avalikkuse tähelepanu, mõnel on isegi konto kinni pandud, kuna noore sõnavõtt või pilt ei ole vastavas võrgustikus olnud sobilik. Lisaks on võrgustiku kasutamisel peale tema positiivsete võimaluste oht sattuda identiteedivarguse, ahistamise, planeerimata kuulsuse, seksuaalse ärakasutamise, kiusamise, varjatud jälgimise või töökoha kaotuse/töö mitte leidmise probleemi ette.

Käesolevas töökavas on teil lisamaterjalina kasutada 7 erineva keskkonna kiirjuhendit, milles on õpetatud profiili privaatseks muutmist kui ka ülesanded, mille jooksul peaks noor mõistma, milleks seda on vajalik teha. Mõned nendest keskkondadest piiravad kasutajate loomist ka vanusega, kuid sellest on vähe abi, kui konto luuakse ebatõeste andmetega (kuigi ka see on Euroopa Liidus lubatud, et EU kodanik ei peagi looma keskkondadesse enda tegeliku mina järgi kontosid, kuid teiselt poolt on see loonud olukorra, kus teatud vanusele ebasobiv sisu võib jõuda ka lapseni, vt. näiteks töökava „pornograafia internetis“).

Eesmärgid:

- Õpilane mõistab võimalust piirata internetis oma profiilidele ja andmetele ligipääsu
- Õpilane mõistab, et internetis jõuab tema üles pandud/jagatud info erinevate inimesteni (sõbrad, vanemad, õpetajad, tulevased tööandjad, avalikkus)

Vajalikud eelteadmised: mõistmine online võrgustikust, konto omamine, online sõprade olemasolu, postitamine, teiste postituste/piltide/videote vaatamine ja interaktsioon nendega („laikimine“, kommenteerimine ja edasi jagamine).

Töövahendid: paber, pliiats, tahvel

1 tund

Tegevuste kirjeldused	Aeg
<p>Tervitus ja sissejuhatus</p> <p>Millistes keskkondades on noortel tänapäeval teie arvates kontod? Õpetaja kirjutab kõikide võrgustike kontod tahvlile ja õpilased annavad käega märku, mis on klassis populaarseimad. Järgmiseks märkige ära, milliste vahenditega erinevates keskkondades käiakse (lauaarvuti/sülearvuti, nutitelefon, tahvelarvuti, mängukonsool) ja kus (kodus, koolis, isikliku seadmega, raamatukogus, tuttavate juures, vanemate töökohas jne).</p> <p>Tutvustage õpilastele, et täna hakatakse uurima erinevates keskkondades toimuvat ja seda, miks on vaja privaatsuse seadeid aegajalt muuta või üle vaadata.</p>	5 minutit
<p>Teemad ja ülesanded</p> <p>Arutage õpilastega, millised andmed on sensitiivsed ja millised mitte, leidke üheskoos näiteid.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Näiteks sensitiivsed andmed ei ole: sporditulemused uudistes, kooliveebis; õpetajate ja direktori nimi kooliveebis; sooritatud kuritegu kui see on kohtus karistuse saanud; palju õpilasi õpib x koolis; statistika õpitulemuste keskmistest; palju inimesi töötab y firmas; riigiametniku palk jne. 	23-28 minutit

<ul style="list-style-type: none"> Sentsitiivsed on või võivad olla: fotod, videod, vanus ja sugu, haridus, töökoht, kodulinn, staatus, kontaktide loend (sõbrad), huvid ja hobid, asukoht ja selle muutumine, ajakava, hinded, ostuajalugu, testide tulemused, emaili sisu, seksuaalne orientatsioon, puue, poliitiline meelestatus, rass, vanematel lapsed, meditsiinilised andmed, maksuinfo, parool jne. <p>Rühmatöö: jaotage õpilased 4-6 inimese rühmadesse.</p> <ul style="list-style-type: none"> Iga rühm saab endale erineva teema: jälgimine internetis; sotsiaalse profiilli kopeerimine nt. identiteedi vargus, piltide võtmine kellegi kontolt; andmete jagamine kolmandatele osapooltele nt. mängud, testid, suunatud reklaam; planeerimata kuulsus; tööandjad võrgustikus otsingut tegemas. Iga teema kohta peavad õpilased tooma kaks näidet, mis on ja mis ei ole sensitiivsed andmed (2 näidet mõlema poole kohta). Näide: jälgimine internetis ei ole see, kui sõbrad üksteise profiili vaatavad ja kommenteerivad, vaid jälgimine internetis on, kui võõras inimene võetakse vastu sõbraks ja ta hakkab pidevalt teie võrgustiku seina küllastama. Teised grupid pakuvad välja, kuidas esimene näide võiks muutuda „jälgimiseks“ ja mida teha „kui keegi juba jälgib“. Näide A. kui sõber kogu aeg jälgib, mida teine sõber teeb ja kogu aeg annab sellest teada („laigib“ ja „kommenteerib“) ning nõuab, et esimene sõber pidevalt enda kohta ühe enam infot jagaks; B. kui keegi võõras hakkab teid internetis jälitama, siis tuleks talle teada anda, et see teile ei meeldi ja vajadusel ära blokeerida. Parim oleks võõraid kergekäeliselt sõbraks mitte lubada. 	
<p>Hindamine</p> <ul style="list-style-type: none"> Iga õpilane kirjutab lehele 1 lause, mida ta tänasest tunnist õppis. Leht antakse edasi järgmisele õpilasele. Teiseks kirjutatakse lehele 1 lause, mida õppis täna klass (esimest lauset korrata ei või), leht antakse edasi. Kolmandaks kirjutatakse: mida seletas õpetaja väga hästi (ülemisi lauseid korrata ei või). Neljandaks kirjutatakse „midagi, mida kindlasti räägib kirjutaja edasi oma sõpradele/vanematele või sugulastele“. Viiesandaks kirjutatakse „mida võiks veel kodus teema kohta edasi uurida“. Valikuliselt loetakse klassist 3 lehte kõikidele ette. 	10 minutit
<p>Kodune töö</p> <ul style="list-style-type: none"> Tutvu kuni 7 erineva keskkonna privaatsuse seadete muutmise võimalusega, hinda oma profiili ning tee vajalikud muudatused. Anna õpetajale/klassile teada, millises keskkonnas sa mida otsustasid teha ja miks just nii. Materjalid leiate: http://www.targaltinternetis.ee/noortele/suhtlusportaalid/. Edasijõudnutele: kui kasutate veel erinevaid võrgustikke ja keskkondi, milles on võimalik muuta privaatsust puudutavaid seadeid, uurige neid ja jagage uut infot klassiga – mida kasutate ja mida pidasite vajalikuks oma kontol muuta ja mida mitte. 	3 minutit

Töövahendid: arvuti, internet, dataprojektor, kõlarid

II tund

Tegevuste kirjeldused	Aeg
Kodutööde kokkuvõtted: uurige õpilastelt millistes keskkondades nad milliseid seadeid muutsid ja miks?	5 minutit
Sissejuhatus Milliseid võrgustikke kasutavad vanemad, õpetajad (täiskasvanud)? Võrrelge neid eelmise korra noorte kasutatavate võrgustike tulemustega. Kas noorte võrgustikus on ka täiskasvanuid?	5 minutit
Teemad ja ülesanded Vaadake filmi I osa (4 minutit, inglise keeles) https://www.youtube.com/watch?v=Ye3vZJmdqpM Arutage klassis teemal järgmiste väidete üle: mis on kõige hullem, mis võib juhtuda, kui täiskasvanud on samas võrgustikes noortega; mida võiksid täiskasvanud sealt leida, mis oleks neile šokeeriv; mida võiksid täiskasvanud teha, mis oleks noortele šokeeriv/ebameeldiv? Väited: <ul style="list-style-type: none"> • Kui mu isa/ema loob endale Facebooki konto, siis mind seal enam ei ole! • Küll on hea, et minu vanematel ei ole Ask.fm kontot! • Kui mu vanemad näeks, mida ma Instagrammi postitan, siis see oleks minu lõpp! • Tal on varikonto, kus on 8 tema päriselu sõpra ja vanemad; ning teine konto kus on 800 sõpra, millest vanemad ei tea midagi. Vaadake filmi II osa (4 minutit, inglise keeles) https://www.youtube.com/watch?v=X_dN2ERSQqM Milliseid uusi fakte sai teada videost nr II? Küsimused klassile: kas lahenduseks on Facebooki konto kinnipanemine või mõnda muude võrgustikku kolimine või hoopis uue lisakonto tegemine? Millises kanalis liigub põhiliselt noori puudutav info? Kui populaarne on postitatava info filtreerimine kasutajagruppidesse teie klassis? Kas see oleks üks võimalik lahendus või on need liiga keerulised? Kui ei oska või ei ole aega filtreerimist kasutada, kas kuidagi saaks muuta postituste sisu nii, et see oleks kõikidele sobilik vaadata? Kas noortel on täiskasvanutega kokkuleppeid, mida vanemad postitavad internetti? Keda tegelikult peaks internetis kartma?	23-28 minutit
Hindamine <ul style="list-style-type: none"> • Looge paarides loetelu soovitustest mida teha ja millega arvestada, kui kasutada sotsiaalvõrgustikke. Kuidas tekkinud probleeme ennetada, märgata ja lahendada. Hea oleks saada kokku 6-7 soovitust. 	7 minutit